

періоду, коли цей досвід формувався. Нині, як ніколи, важливо прищепити дітям національну самосвідомість, почуття гордості за свій народ. Україна охоплена війною, перед українцями постало чимало викликів. Подолати їх зможемо лише спільними зусиллями, спираючись на спадщину наших достойників, таких, як і В. О. Сухомлинський, котрий обстоював теоретичну і практичну важливість військово-патріотичного виховання змалечку. «Батьківщина – твій дім і твоя колиска. У рідному домі не все гаразд. Для того щоб мати моральне право говорити про лихо і горе свого народу, щоб один раз сказати, треба десять разів зробити конкретне для зміцнення своєї Батьківщини» [1, с. 173].

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори* : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. Київ, 1976. Т. 2. С. 149–416.
2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) : наук.-допом. бібліогр. покажчик / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: О. В. Сухомлинська, Л. В. Сухомлинська, Л. І. Страйгородська та ін. Вінниця : Твори, 2022. 457 с.
3. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу. Київ : Рад. школа, 1976. 654 с.
4. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 3. Серце віддаю дітям ; Народження громадянина ; Листи до сина. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
5. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 5. Статті. Київ : Рад. школа, 1977. 639 с.

Т. С. ПАВЛОВА

<https://orcid.org/0000-0003-2388-6636>

науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

імейл: tetpav@ukr.net

ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КООРДИНАТАХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Динамічні процеси реформування чи не найдужче торкнулися галузі початкової освіти. Причому, і це очевидно, склалась невідповідність між накопиченим стихійним досвідом шкільної практики в пошуках резервів досягнення результатів освіти і станом обґрунтування цих процесів у системі підготовки вчителя.

Зниження вікового порогу навчання в школі висуває на чільне місце проблему врахування можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, емоційних станів. Адже в надрах навчальної діяльності молодшого школяра дозрівають

основні зміни особистісного характеру. Джерелом і засобом досягнення цієї мети є створення розвивального середовища, стиль навчального спілкування, включення кожної дитини в процес пізнання з метою самовираження, творчості, досягнення успіху.

У відповідь на виклики часу науково доведено, що акценти в підготовці вчителя мають бути перенесені з вивчення стандартних, інваріантних станів на механізми оволодіння особливим, прилучення до перспективних моделей досвіду практичної освіти, в тому числі з погляду ретроспективи.

У науковій літературі емоційна культура розглядається як показник сформованості пізнавальних процесів і важлива характеристика особистості в детермінації її соціального розвитку, модальності зв'язків з навколишнім світом.

Вікова сензитивність молодших школярів у розвитку уяви, фантазії, механізмів наслідування надає широкі можливості для розгортання взаємодії з мистецьким твором не лише з метою самовираження, творчості й спілкування, водночас й вироблення соціальних орієнтирів, стійкості внутрішнього світу й практики життєдіяльності.

Аналіз наукових напрацювань, що стосуються виховання емоційної культури, дає підстави для підтвердження розвитку цього педагогічного феномена в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Учений вважав, що «виховання взагалі є цілеспрямованою діяльністю, успіх якого вирішальною мірою визначається тим, за яких умов, за яких обставин ця діяльність відбувається» [1, с. 138]. Тонкий знавець дитячої душі В. Сухомлинський відзначав, що «діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, про честь і безчестя, про людську гідність; у них навіть своє вимірювання часу» [2, с. 118].

За В. Сухомлинським, «якщо дитина бачить світ життєрадісними очима, якщо кожне явище навколишнього життя повертається до неї тим боком, який освітлено красою, тонкістю, ніжністю, тендітністю, вона легше піддається вихованню» [3, с. 149].

У контексті формування емоційної сфери дітей В. Сухомлинський надавав значної ваги саме «геопсихічному аспекту», він прагнув, щоб дитинство пригадувалося «у яскравих сонячних образах: сад у білому вбранні цвітіння, неповторне звучання бджолої арфи над полями гречки, глибоке, холодне осіннє небо з журавлиним ключем над обрієм...» [4, с. 261].

Формування у молодших школярів емоційної культури вимагає не тільки пошуків нового змісту, форм організації навчальної діяльності, але й перегляду усталених методичних поглядів на урок, його тривалість, оцінку успішності учнів, використання підручників, наочності, налагодження педагогічної взаємодії, забезпечення діалогу тощо. Різнобічна поінформованість

В. Сухомлинського дозволила йому критично переосмислити надбання класичної і сучасної людинознавчих наук щодо інтересу як пружини особистісного розвитку, найенергійнішого мотиву пізнання.

У середовищі школи Павлиша культивувалися добро, краса, взаєморозуміння, взаємодопомога: «Як тільки маленька людина набуває здатності думати над тим, що її оточує, що безпосередньо стосується її, – вона починає відрізняти красу від мерзоти, чарівність від вульгарності», – відзначав В. Сухомлинський [5, с. 7]. Великий педагог разом із дітьми творив казки, оповідання морального змісту, висновки яких навчали бути добрими, чуйними, сердечними. До теми емоційної культури долучаються твори «Як дівчинка побачила себе», «Бо я людина», «Щоб не наколовся». У художніх мініатюрах «Горбатенька дівчинка», «Оце задача», «Скляний чоловічок» є можливість зробити висновки про необхідність відчувати страждання іншої людини, відчувати сором у ситуаціях, де кривдять старих, немічних, хворих. Водночас, терпиме ставлення не передбачає відстороненість, байдужість до виявів агресії, ворожості, конфліктного вирішення проблем, претензій на правоту.

Таким чином, стрижневою ідеєю досягнення цілісності, безперервності самотворення вчителя мають стати пріоритети педагогічних результатів в діяльнісно-ціннісному вимірі, з погляду суспільних вимог.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. С. 138.
2. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., допов., перероб. Київ : Богданова А. М., 2009. 226 с.
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори* : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. Київ, 1976. Т. 2. С. 149–416.
4. Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. : до 15-річчя АПН України : у 5 т. Т. 1. Теорія та історія педагогіки. Київ : Пед. думка, 2007. С. 261.
5. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. *Вибрані твори* : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. Київ, 1977. Т. 4. С. 7–390.